

HISTORIAN PRELIMINÄÄRIKOE 2017

Vastaus- ja pisteytysehdotukset

1.

a) 10 p.

1960-luvun alussa hieman yli kolmannes maailman väestöstä asui kaupungeissa. 2010 -luvulla kaupungeissa asui hieman yli puolet väestöstä. Kaupungeissa asuvien osuus on kasvanut melko tasaisesti, kiihtyen hieman 1980 -luvulta lähtien. Syitä muutokselle ovat esimerkiksi: maatalouden koneellistuminen, teollistuminen, väestönkasvu, työ ja opiskelumahdollisuudet, liikkumisen helpottuminen ja nopeutuminen.

Kiitettävässä vastauksessa opiskelija ymmärtää, ettei kaupungistuminen ole kaikkialla yhtä nopeaa eikä kaupungistumisaste ole kaikkialla yhtä korkea.

b) 10 p.

Taloudellisia vaikutuksia esim. kaupankäynnin ja palveluiden lisääntyminen, maailmantalouden kasvu, uudet innovaatiot ja ammatit. Vaikutuksina kulttuuriin esim. tarjonnan kasvu ja monipuolistuminen, helpompi saavutettavuus. Sosiaalisia vaikutuksia esim. perheeseen pienentyminen, elämäntyylien yksilöllistyminen ja vapaamielisyyden lisääntyminen.

2.

a) 10 p.

Korean jaon taustalla toisen maailmansodan päättyminen. Sodan jälkeen Korea jäi osin Neuvostoliiton, osin Yhdysvaltojen haltuun. Pohjois-Koreassa vallan ottivat kommunistit, Etelässä Yhdysvaltojen tukema hallitus. Tilanne kärjistyi Korean sotaan 1950 -luvun alussa, jolloin Pohjois-Korea soti Neuvostoliiton ja Kiinan epävirallisella tuella Etelä-Korean ja YK:n joukkoja vastaan. Sota päättyi ratkaisemattomana aselepoon, mutta rauhansopimusta maiden välillä ei ole edelleenkään allekirjoitettu.

b) 10 p.

Pohjois-Koreasta muodostui diktatuuri, jolla on vahvat asevoimat, mutta jonka taloudellinen tilanne on ollut heikko. Valta on siirtynyt eteenpäin yhdessä suvussa ja maa on eristäytynyt ulkomaailmasta. Etelä-Korea teollistui nopeasti ja siitä tuli vauras korkean teknologian maa. Se on saanut voimakasta tukea Yhdysvalloilta ja kehittänyt demokraattisen järjestelmän. Korean kriisin pitkittymistä voi selittää mm. kylmän sodan jakolinjoilla, suurvaltojen voimapolitiikalla (Kiina vs. Yhdysvallat) ja Koreoiden erilaisilla poliittisillä järjestelmillä. Tilannetta on viime vuosina kärjistänyt Pohjois-Korean diktaattorien arvaamattomuus ja aktiivinen pyrkimys kehittää ydin- ja joukkotuhoaseita.

3.

7-13 p.

Kokelas ymmärtää Suomen autonomisen aseman Venäjän osana. Hän hahmottaa aikakauden keskeiset maiden suhteisiin vaikuttaneet ilmiöt, esimerkiksi nationalismi, venäläistämispolitiikka ja Suomen itsenäistymis-prosessi. Kokelas osaa analysoida suhteiden muutoksia joidenkin keskeisten tapahtumien kautta, esimerkiksi venäläistämiskaudet, helmikuun manifesti, suurlakko, eduskuntauudistus, Venäjän vallankumoukset, Suomen itsenäistyminen.

14-20 p.

Kokelas osaa eritellä kansainvälisten tapahtumien vaikutusta Suomen ja Venäjän suhteisiin, esimerkiksi ensimmäinen maailmansota. Hän osaa tarkastella suhteiden kehitystä sekä Suomen että Venäjän näkökulmasta. Hän hahmottaa, että suomalaisten suhtautuminen Venäjään ei ollut yksimielinen.

4.

7-13 p.

Antiikin maailmassa uskontojen kirjo oli laaja ja uskonnon vaikutus suuri monilla elämän alueilla. Kreikkalainen maailma oli monijumalainen. Vastauksessa mainittu kreikkalaisia uskonnon harjoittamisen tapoja, esim. uskonnolliset juhlat, oraakkelit, urheilukilpailut ja uskonnollinen taide. Roomalaiset omaksuivat kreikkalaisen jumaltaruston, mutta heille uskonnolla ei ollut yhtä suurta merkitystä kuin kreikkalaisille. Kristinuskon synty Rooman valtakunnassa.

14-20 p.

Uskonto kreikkalaisia yhdistävänä kulttuurisena piirteenä. Kreikkalaiset pitivät jumalia kuolemattomina, ihmisiä muistuttavina olentoina, joilla oli yliluonnollisia kykyjä. Temppeleitä pidettiin jumalien maanpäällisinä asuinsijoina. Runoudella, teatterilla, kuvanveistolla ja maalaustaiteella merkitys jumaltaruston kuvaajana.

Roomalaiset omaksuivat uskonnollisia vaikutteita valloittamiltaan kansoilta, esimerkiksi kreikkalaiset jumalat uudelleen nimettyinä sekä itämaiset pelastususkonnot. Keisarin palvonta poliittisesti yhdistävänä tekijänä.

Kristinuskon leviäminen ja vakiintuminen valtionuskonnoksi Rooman valtakunnassa.

5.

10 p.

Perustamiskirjassa tuodaan esiin yliopisto-opetuksen tarpeellisuus ja se, ettei Ruotsin valtakunnan suomalaisessa osassa ollut yliopistoa, toisin kuin Ruotsissa ja Liivinmaalla. Käytännön syinä mainitaan yliopiston rooli hallinnon tukipilarina ja oikean kristillisen opin opettamisessa. Opiskelija osaa kytkeä tekstissä mainitut tavoitteet suurvalta-ajan hallinnon kehittämiseen ja luterilaisen puhdasoppisuuden vahvistamiseen.

10 p.

Suurin osa suomalaisista ei saanut minkäänlaista muodollista koulutusta. Keskiajalla kirkko oli vastannut koulutuksesta, jota tarjottiin mm. luostareissa ja Turun katedraalikoulussa lähinnä kirkon omia tarpeita varten. Yliopistokoulutusta varten suomalaisten piti matkustaa ulkomaille. Suurvalta-ajalla tarvittiin kirkonmiesten lisäksi entistä enemmän koulutettuja virkamiehiä, joten eri tasoisia kouluja alettiin perustaa kaupunkeihin. Koulutus oli varattu ensi sijassa ylempien säätyjen pojille, joskin lahjakkailta talonpoikien pojillakin saattoi olla mahdollisuus kouluttautua.

6.

a) 10 p.

Catlinkuvaa intiaaneja helposti lähestyttäväksi. Hän korostaa intiaanien positii-visia luonteenpiirteitä länsimaisesta näkökulmasta. Tekstistä kuvastuu Catlinin tausta intiaanikulttuurien ihailijana ja alkuperäiskansojen romantisointi. Greeley kuvaa intiaanit primitiivisinä ja lapsenomaisina. Hän näkee alkuperäiskulttuurien tuhoutuvan ja pitää sitä suotavana. Tekstissä näkyy Greeleyn tausta lännen valloitusta ajavana poliitikkona. Kummassakaan tekstissä ei verrata intiaaneja länsimaisiin ihmisiin, mutta heitä tarkastellaan länsimaisten ihanteiden ja tavoitteiden kautta.

b) 10 p.

Molemmat tekstit ovat primäärisiä lähteitä. Kumpaakin tekstiä käsitellään sekä sisäisen että ulkoisen lähdekritiikin näkökulmasta. Arvioidaan kirjoittajien erilaiset taustat ja tavoitteet. Catlinin teksti perustuu pidempään intiaanikulttuurin tutkimukseen, Greeleyn teksti on osa matkakuvausta. Kummassakin tekstissä käytetään voimakkaasti arvovärittyneitä ilmaisuja.

7.

a) 15 p.

Yleiseurooppalainen säätyjako oli kolmiportainen: aatelisto, papisto ja kolmas sääty (kaikki muut).

Aateliston ja papiston osuudet väestöstä olivat todella pieniä. Kolmannesta säädystä valtaosa oli talonpoikia ja pienempi osa porvareita. Aatelisto ja papisto olivat etuoikeutetut säädyt. Ne eivät maksaneet veroja. Niillä oli tuomio- ja poliittista valtaa. Aatelisto verotti ja suojeli talonpoikia. Papisto hoiti uskonnolliset ja yhteisölliset toimitukset. Kolmas sääty teki ruumiillista työtä. Talonpojat olivat suurimmassa osassa Eurooppaa maaorjan asemassa.

b) 15 p.

Opiskelija tunnistaa kuvissa säädyt ja niiden työtehtävät. Kuvissa näkyy aatelisto, papisto ja kolmannesta säädystä vain talonpojat. Porvaristoa ei näy kuvissa. Kuvien perusteella aateliston elämä on helppoa (juhlamista ja metsästystä), papisto toimittaa uskonnollista seremoniaa ja talonpojat työskentelevät pelloilla. Kiitettävässä vastauksessa tehdään tarkkoja, kysymyksen kannalta relevantteja huomioita kuvista.

8.

a) 8 p.

Neuvostoliiton valta-asema Itä-Euroopassa vahvistui toisen maailmansodan seurauksena. Sodan alkuvaiheessa Neuvostoliitto laajensi alueitaan Saksan kanssa sopimansa etupiirisopimuksen mukaisesti.

Suomelta, Romaniältä ja Puolalta valloitettiin alueita, Baltian maat liitettiin Neuvostoliittoon. Neuvostoliitto menetti nämä alueet Saksan hyökättyä, mutta ne liitettiin sodan jälkeen taas osaksi Neuvostoliittoa. Puna-armeijan valloitettua Itä-Euroopan maat, niissä nostettiin valtaan kommunistisia hallituksia. Neuvostoliitto osallistui myös Saksan ja Itävallan miehityshallintoon.

b) 8 p.

Ensimmäinen katkelma on kirjoitettu Neuvostoliitossa ja edustaa neuvostoliitolaista historiakäsitystä/propagandaa. Baltian maiden kerrotaan liittyneen Neuvostoliittoon vapaaehtoisesti ja liitoksen annetaan ymmärtää olleen niille hyödyllinen. Kuvaus pyrkii osoittamaan miehityksen olleen oikeutettu.

Jälkimmäinen katkelma edustaa virolaista itsenäisyyden ajan historiakäsitystä. Tekstissä korostuu Neuvostoliiton sotilaallinen ja poliittinen painostus. Teksti myös viittaa siihen, että miehitys haluttiin lavastaa kansan tahdosta tapahtuneeksi vallankumoukseksi. Miehitystä ei pidetä oikeutettuna vaan pakkoliitoksena.

c) 14 p.

Osa Neuvostoliiton sodassa valloittamista alueista liitettiin Neuvostoliittoon, esim. Viro, ja osasta tuli Neuvostoliiton vaikutusvallassa olevia kansandemokratioita, kuten Unkarista. Maissa toteutettiin poliittisia

puhdistuksia ja väestön pakkosiirtoja. Maatalous ja teollisuuslaitokset kollektiivoitiin.

Kansandemokratioissa valtaa käytti maan oma kommunistipuolue, joka oli yleensä riippuvainen Moskovan tuesta. Itä-Eurooppa liitettiin osaksi Neuvostoliiton johtamia liittojärjestelmiä (Varsovan liitto, SEV). Kaikkien maiden kehitys ei ollut yhdenmukaista, esim. Jugoslavian irtautuminen Neuvostoliiton leiristä.

Kiitettävässä vastauksessa pidemmän tähtäimen vaikutuksena voidaan mainita mm. Neuvostoliiton kovaotteiset keinot Itäblokkista irtautumisen estämiseksi, talouden muuttaminen keskusjohtoiseksi suunnitelmataloudeksi ja poliittisten oikeuksien rajoittaminen. Kaikissa maissa vahvistui halu irtautua Neuvostoliiton vaikutuksesta, mihin tuli mahdollisuus 1980-90-lukujen taitteessa.

9.

a) 8 p.

Alkutuotannon osuus laskee 1950-luvulta lähtien. Palveluiden osuus kasvaa. Teollisuuden ja rakentamisen yhteenlaskettu osuus kasvaa aluksi ja laskee hieman. Alkutuotannon vähenemisen syinä maatalouden koneellistuminen, pientilojen vähentyminen ja maaltamuutto. Teollisuuden ja rakentamisen osuuden muutoksissa näkyvät yhtäältä taloudellinen kasvu ja toisaalta tuotannon tehostuminen automatisoitumisen myötä. Palveluiden kasvua selittävät hyvinvointipalveluiden lisääntyminen ja elintason noususta johtuva yksityisten palveluiden kysynnän kasvu. Kokelas hahmottaa, että muutokset liittyvät teollistumiseen ja kaupungistumiseen.

b) 6 p. Kuviosta yksi käy ilmi, että kokonaiskulutuksesta aiempaa pienempi osuus menee välttämättömyshyödykkeisiin. Asumisen, liikkumisen, tietoliikenteen sekä vapaa-ajan osuus kokonaiskulutuksesta kasvaa jatkuvasti. Kuviosta kaksi käy ilmi, että perinteisten kotimaisten peruselintarvikkeiden viljan ja perunan kulutus vähenee. Lihan, hedelmien ja kasvien käyttö kasvaa, rasvan ja kalat kulutus pysyy suhteellisen vakaana.

c) Suomalainen elämäntapa muuttui yhteiskunnan rakenteiden muuttumisen seurauksena, ennen kaikkea kaupungistuminen ja elintason nousu vaikuttivat. Video kertoo kaupungistumisesta lähiöiden rakentamisen näkökulmasta, myös autoistuminen näkyy. Kaaviot osoittavat suomalaisten käytettävissä olleiden tulojen nousun. Kulutus- ja nuorisokulttuuri syntyivät, koulutusmahdollisuudet paranivat, audiovisuaalinen viestintä monipuolistui, matkustaminen yleisty.

Kiitettävässä vastauksessa opiskelija antaa konkreettisia esimerkkejä, kuten kertoo, miten kodinkoneet muuttivat arkea, ja ymmärtää, että elämäntavan muuttuminen Suomessa oli osa länsimaista elämäntavan muuttumista